

ประวัติความเป็นมา และเจตนารมณ์ของข้อตกลงฯ

ข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติและประสานงานในกรณีที่ทหารเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในความผิดอาญาเริ่มมีขึ้นครั้งแรกเมื่อ ปี พ.ศ.2448 ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยในครั้งนั้นเป็นความตกลงระหว่างกระทรวงนครบาล ซึ่งทำหน้าที่รักษาพระนครปกครองกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร กับ กรมยุทธนาธิการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพนักงานสำหรับที่จะได้ตรวจตราจัดการในกรมทหารบก กรมทหารเรือ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ทหารวิวาทกับพลตระเวน ซึ่งมีข้อสรุปว่า ถ้าทหารไปกระทำความผิดนอกกรม กอง เพื่อมิให้เกิดปัญหาบานปลายต่อไป จึงให้ฝ่ายทหารไปรับผิดชอบควบคุมเอง เพราะถ้าให้กองตระเวนควบคุมก็จะเกิดปัญหาการวิวาทกันอีกและเมื่อกองตระเวนต้องการตัวมาได้สวนเมื่อไหร่ ทางฝ่ายทหารก็จะนำตัวมาส่งตามกำหนดนัดของกองตระเวน กองตระเวนก็จะได้รับประโยชน์ในแง่ที่ว่า ไม่ต้องรับผิดชอบในการควบคุมตัว ปล่อยให้เป็นการของฝ่ายทหาร ถึงเวลาจะไปเอาตัวมาสอบสวน หากย้อนไปดูเหตุการณ์ในช่วงก่อนที่จะมีข้อตกลงฯ ก็จะพบว่า มีเหตุการณ์ที่ทหารวิวาทกับพลตระเวนบ่อยครั้ง ดังเช่น

ในปี พ.ศ.2435 รัชกาลที่ 5 มีพระบรมราชโองการจัดตั้งกระทรวงขึ้น 12 กระทรวง โดยกำหนดให้กระทรวงนครบาลมีหน้าที่ปกครองกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียง โดยมีกองตระเวนทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและจับกุมผู้กระทำความผิด

กรมยุทธนาธิการ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2430 มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นกรมกลางที่รับผิดชอบในการดำเนินงานและบังคับบัญชากรมทหารบก กรมทหารเรือ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงกลาโหม ในปี พ.ศ.2435 จึงได้แยกบางส่วนของกรมยุทธนาธิการเป็นกรมช่าง กรมแสง ไปขึ้นกับกระทรวงกลาโหม ส่วนกระทรวงยุทธนาธิการเดิมก็ลดฐานะลงเป็นกรม มีผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการเป็นผู้บังคับบัญชา ซึ่งมีฐานะเทียบเท่าเสนาบดีกระทรวง

ร.ศ. 123 นักเรียนนายร้อยประมาณ 15 คน ถืออาวุธกระบี่ และปืนเข้า
กลุ่มรุมฟันแทงนายแฉ่งและยิงนายเชื่อม พลตระเวนมีบาดแผลที่ตำบลสะพานเสี้ยว¹

ร.ศ. 123 ทหารทำร้ายมิสเตอร์ ลอซัน ผู้บังคับการกรมกองตระเวน²

ร.ศ. 124 ทหารบกยกพวกวิวาทกับพลตระเวน³

ร.ศ. 124 ทหารเรือเมาสุราอาละวาดทุบตีกับพลตระเวนโรงพัก

บางขุนพรหม⁴

ร.ศ. 124 นายเรือตรีหลวงรัตนไทรข้าหลวงกองจับทหารในแขวงเมือง
สมุทรปราการเมาสุราอาละวาดบุกกรุกเข้าไปในห้องทำงานของมิสเตอร์เปอร์ซิปรอกเตอร์
เจ้ากรมกองตระเวนชั้นนอกสายได้⁵

และในสมัยนั้น กรมหลวงประจักษ์เคยมีหนังสือทูลเกล้าถวายความคิดเห็น
ต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทหารวิวาทกับพลตระเวนความว่า⁶

“เรื่องพลตระเวนกับทหารบกทหารเรือ ข้าพระพุทธเจ้าสังเกตเห็นอาการจะ
หนักขึ้นเสียทุกวัน ดันเหตุก็ไม่มีอะไร มีก็แต่พลตระเวนเป็นเจ้าหน้าที่ เมื่อแข็งแรงขึ้นทหาร
ก็เกะกะ ไม่ถนัดก็คิดรับมือพลตระเวน คิดทำทางล่อขึ้นให้พลตระเวนเผลออย่างที่เรียกว่าเป็น
ความเอาทั้งปากทั้งมืออันนี้เป็นดันเหตุ เมื่อทหารได้ชัยชนะแล้วกำเร็บ ครั้นเมื่อกำเร็บหนัก
ขึ้น นายช่วยระงับ พลตระเวนเห็นทหารสาละง จริญความพยายามทออาฆาตขึ้นเกิดจับ
หุยมหยม ครั้นเมื่อไปถึงศาล ศาลเห็นว่าพลตระเวนจับหุยมหยม ศาลก็ตัดสินปล่อยทหาร

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.5 น.36/261 เอกสารกรมราชเลขาธิการ
กระทรวงนครบาล (2 ก.พ. - 26 เม.ย. ร.ศ.123)

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.5 น.36/263 เอกสารกรมราชเลขาธิการ
กระทรวงนครบาล (8 - 13 มี.ค. ร.ศ.123)

³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.5 น.36/266 เอกสารกรมราชเลขาธิการ
กระทรวงนครบาล (30 มี.ค. ร.ศ.123 - 12 เม.ย. ร.ศ.124)

⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.5 น.36/288 เอกสารกรมราชเลขาธิการ
กระทรวงนครบาล (6 - 27 มี.ค. ร.ศ.124)

⁵ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.5 น.36/299 เอกสารกรมราชเลขาธิการ
กระทรวงนครบาล (15 - 19 ก.ย. ร.ศ.124)

⁶ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร มร. 5 ก/35 เอกสารกรมราชเลขาธิการ
กระทรวงนครบาล

ทหารก็เคียดแค้นขึ้นอันนี้ก็เป็นส่วนต้นเหตุ ผลข้างตอนปลายที่เป็นอยู่บัดนี้ ก็คือ พลดระเวน กล่าวปรักปรำทหาร ทหารก็ผูกใจอาฆาตแค้น ตามที่ข้าพระพุทธเจ้าได้สังเกต ทั้งทหารบก ทหารเรือไม่ว่าคดีอันใดเกิดขึ้นที่พลดระเวนฟ้อง กรมทหารมีแต่คุมสมิครพรรคพวกยี่สิบเป็น อย่างน้อยเจ็ดสิบถึงแปดสิบเป็นอย่างมากทุกครั้ง การวิวาทกันในระหว่างทหารบกทหารเรือ พลดระเวนนี้ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า ควรจะโปรดเกล้าโปรด กระหม่อม ตั้งกรรมการให้ปรึกษากันเสียในระหว่างกระทรวงนครบาล กระทรวงกลาโหม กรมทหารบก กรมทหารเรือให้ปรึกษากันในการระงับเหตุนี้ให้สงบลงจนได้ แล้วทำรายงาน ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมความว่าจะจัดอย่างไร ถ้าเช่นนั้นเห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ตั้ง กรมหลวงนเรศ 1 ข้าพระพุทธเจ้า 1 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุ วังษ์วรเดช 1 พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นนครไชยศรีสุรเดช 1 พระยาชลยุทธโยธินทร์ 1 พระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าอาภากรเกียรติวงศ์ 1 พระยาอินทราบดีสิทราชรองเมือง 1 ให้ เป็นกรรมการปรึกษาระงับความวิวาทระหว่างทหารบกทหารเรือกับพลดระเวน เพื่อจะไม่ให้ ได้ความชุ่นเคืองได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทสืบต่อไป พระยานรินทรราชเสนีเป็นเลขานุการ เห็นด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมดังนี้"

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีหนังสือตอบว่าเรื่องนี้ให้ ผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการไปดำเนินการหาทางป้องกันแก้ไขเสีย⁷ ก่อนหน้านั้นมิสเตอร์ เอ ยาร์กิน อธิบดีกรมกองตระเวนเคยมีหนังสือถึงพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าจรัสประวัติ วรเดชผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เพื่อขอให้ตั้งกองระวังป้องกันเหตุวิวาทระหว่างทหารกับ พลดระเวน แต่ก็ไม่มี การตั้งตาม ที่ขอแต่อย่างใด และเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทก็ยังมีอยู่เสมอ⁸ จนมาถึงปลาย ร.ศ.124 จึงได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างพระองค์เจ้าวิระประวัติวรเดช ผู้ บัญชาการกรมยุทธนาธิการกับกรมหลวงนเรศวรฤทธิ์เสนาบดี กระทรวงนครบาล เพื่อหาทาง ป้องกันมิให้เหตุการณ์วิวาทระหว่างทหารกับพลดระเวน ซึ่งสาเหตุที่วิวาทกัน ส่วนใหญ่มา จากการที่ทหารไม่ยอมให้พลดระเวนจับกุมและไม่ยอมให้กองตระเวนคุมขัง ทั้งสองฝ่ายจึงได้ วางระเบียบเกี่ยวกับการจับกุม และการปฏิบัติการรับตัวทหารที่ถูกจับโดยทหารไปควบคุม

⁷ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร มร.5 ก/35 เอกสารกรมราชเลขาธิการ กระทรวงนครบาล

⁸ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร มร. ก ก/35 กรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงนครบาล

กันเองตามข้อตกลงที่ทำขึ้น 1 ฉบับ เรียกว่าข้อตกลงเกี่ยวกับการปฏิบัติในการรับตัวทหารที่ ถูกจับ ซึ่งเมื่อตกลงกันแล้วแต่ละฝ่ายจึงได้ไปออกคำสั่งเป็นการภายในเพื่อให้ปฏิบัติตามข้อ ตกลงโดยผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการก็ไปออกคำสั่งผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ ที่ 521/15032⁹ ส่วนกระทรวงนครบาลก็ออกข้อบังคับกระทรวงนครบาล เรื่องการปฏิบัติ เกี่ยวกับการจับกุมทหารกระทำผิดอาญา ลงวันที่ 15 มกราคม ร.ศ.125¹⁰

ความที่ตกลงกันครั้งแรกมีดังนี้

1. บรรดาทหารบกหรือทหารเรือชั้นนายสิบทหารบกและจำทหารเรือตลอดทั้ง นักเรียนทหารและพวกทหาร ซึ่งไปในถนนหนทางแลตำบลต่าง ๆ โดยลำพังกระทำผิดต่อ หน้าที กองตระเวนหรือต้องหาว่ากระทำผิดหรือสงสัยว่ากระทำผิดต่อพระราชกำหนด กฎหมายให้กองตระเวนจับตามหน้าที่

2. เมื่อจับได้แล้วให้กองตระเวนบอกให้ทหารผู้ต้องจับนั้นไปยังโรงพัก กองตระเวนโดยดี ถ้าผู้ต้องจับขัดขืนจึงให้จับกุมด้วยมือพาไป

3. เมื่อถึงโรงพักกองตระเวน ถ้าเป็นทหารที่ได้สวมเครื่องหมายอยู่ ให้กุม ขังไว้ในห้องอันเป็นที่ไม่เปิดเผย และห้ามมิให้บังคับให้เปลื้องเครื่องทหารเป็นอันขาด ถ้า เป็นทหารที่ไม่ได้สวมเครื่องหมายให้กุมขังอย่างคนธรรมดา

4. ให้นายกองตระเวนซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในโรงพักรีบแจ้งเหตุที่ทหารต้องจับ โดยอาการอย่างใดนั้นไปยังกรมทหารบกหรือทหารเรือโดยเร็วที่สุดจะแจ้งเหตุได้ ขอให้กรม ทหารบกหรือทหารเรือแต่งนายทหารมารับตัวผู้นั้น

5. เมื่อกรมทหารบกหรือทหารเรือแต่งให้นายทหารผู้ที่สมควรไปรับตัว ผู้ต้องหานั้น ให้ลงนามในใบรับตัวผู้ต้องหาในแบบส่วนหนึ่ง ไม่ใช่แบบประกันเงินในแบบนั้น ให้มีกำหนดว่า จะต้องคุมผู้ต้องหารักษาไว้ช้านานเพียงใดแจ้งไว้ให้ชัดด้วย แล้วจึง มอบทหารผู้ต้องหากับในกำหนดวันรักษาให้นายทหารผู้ไปรับไปจากโรงพักกองตระเวน

⁹ในสมุดคำสั่งที่ 521/15032 เอกสารกรมพระธรรมนุญ สำนักงาน ปลัดกระทรวงกลาโหม

¹⁰กองจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสาร ร.5 น. 40.2/54 เอกสารราชเลขาธิการ กระทรวงนครบาล.

6. เมื่อได้ส่งทหารผู้ต้องหาให้แก่นายทหารผู้ไปรับแล้ว ให้กองตระเวน ใต้สวนการนั้นต่อไป เมื่อได้ส่วนได้ความประการใดให้ส่งสำเนารายใต้สวนอย่างที่ได้เคยส่ง แล้วนั้นต่อกรมทหารบกหรือทหารเรือฉบับ 1 ถ้าการใต้สวนยังค้างอยู่จะพ้นกำหนดวันคุ้มครองรักษาไว้ จะต้องใต้สวนต่อไปอีกเพียงใดให้แจ้งความยังกรมทหารให้ทราบทุกคราวไปกว่าจะสิ้นคดี

7. ส่วนคดีนั้น ถ้าเป็นคดีที่กรมกองตระเวนจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลไปริสภา ใต้สวนและพิจารณาที่ศาลพระราชอาญา ก็ให้กองตระเวนแจ้งให้กรมทหารทราบภายใน กำหนดวันที่คุ้มครองรักษาไว้ แล้วยื่นฟ้องตามหน้าที่ และแจ้งกำหนดให้กรมทหารหรือทหารเรือ ส่งจำเลยผู้ต้องหาไปยังศาลนั้น ให้กองตระเวนผู้เป็นโจทก์คอยนำพยานส่งยังศาลตามที่ศาล จะกำหนดนัด

8. การที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังศาล เป็นหน้าที่ของกรมทหารบกหรือทหารเรือ จะจัดการนำผู้ต้องหาไปส่งตามกำหนดนัดของกรมกองตระเวน

9. นายทหารผู้ที่จะไปรับตัวผู้ต้องหาจากโรงพักกองตระเวนตามความใน ข้อ 4 จะต้องมิสิ่งสำคัญเป็นเครื่องหมายตามแต่จะกำหนดนัดให้กรมกองตระเวนทราบชัดว่า เป็นผู้ได้รับอำนาจจากกรมบัญชาการให้ไปรับตัว ไม่ใช่สุดแต่นายทหารคนใด ไปรับตัวแล้ว ต้องมอบให้ ตำแหน่งนายทหารเหนือกำหนดไว้นี้ ให้ปฏิบัติอย่างข้าราชการมีสัญญาบัตร¹¹

ต่อมาเนื่องจากในคดีบางเรื่องที่เป็นคดีที่ไม่อุกฉกรรจ์ ก่อนที่ทหารจะมารับ ตัวไป ถ้าได้นำคดีให้ผู้บังคับการกรมกองตระเวนใต้สวนก่อน เมื่อใต้สวนเห็นว่าความไม่ สมควรจะส่งศาลโดยไม่มีหลักฐานพอกับเหตุ กรมกองตระเวนจะได้ปล่อยตัวทหารผู้ต้องหา ไปเสียทีเดียว ไม่ต้องนำคดีไปส่งศาลให้ยืดยาวอีกจะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความ รวดเร็ว และทั้งสองฝ่ายไม่ต้องยุ่งยากในการนำทหารผู้ต้องหาไปส่งศาล¹² ในปี ร.ศ.125 ทั้งสองฝ่ายจึงได้ตกลงเพิ่มเติมข้อความในข้อที่ 7 ซึ่งความที่เพิ่มเติมมีดังนี้

“ถ้าเป็นเรื่องที่ไม่ฉกรรจ์ให้นายกองตระเวนนำเรื่องและนัดกรมทหารนำตัว ผู้ต้องหาเสนอผู้บังคับการกรมกองตระเวนใต้สวนก่อน เมื่อใต้สวนเห็นว่าความไม่สมควรส่งศาล โดยไม่มีหลักฐานพอกับเหตุ ก็ให้ผู้บังคับการกรมกองตระเวนสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหามอบตัวให้ พนักงานฝ่ายทหารไปเสียทีเดียว ไม่ต้องนำคดีส่งให้ศาลพิจารณาแล้วกองตระเวนต้องให้ใบ สำคัญที่ได้สั่งปล่อยแล้วนั้นไปกับพนักงานฝ่ายทหารด้วย”

¹¹ในสมุดคำสั่งที่ 521/15032 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ ร.ศ.124 เรื่องให้ปฏิบัติ ตามข้อตกลงเรื่องเกี่ยวกับการรับตัวทหารผู้ต้องหา กรมพระธรรมธัญ สำนักงานปลัด กระทรวงกลาโหม

¹²กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 น 40.2/54, 55 เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 5 กระทรวงนครบาล

เมื่อมีข้อตกลงใน ร.ศ.124 ช่วงระยะแรกการวิวาทระหว่างทหารกับพลตระเวนก็ลดน้อยลง แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปก็เกิดเหตุการณ์วิวาทกันอีก โดยเฉพาะการวิวาทที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งสาเหตุที่วิวาทกันส่วนใหญ่ก็มาจากการที่ทหารเมาสุราอาละวาดแล้วพลตระเวนหรือตำรวจภูธรเข้ามาระงับเหตุ ก่อให้เกิดการยกพวกตะลุมบอนกัน¹³ กระทรวงนครบาลจึงได้ปรึกษาหารือกับกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นกระทรวงที่จัดการดูแลเกี่ยวกับเรื่องทหารบก ทำข้อตกลงขึ้นมาอีก 1 ฉบับ เพื่อใช้บังคับกับทหารบกที่ตั้งกรมกองอยู่ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีข้อความที่ตกลงกันดังนี้

1. บรรดาทหารบกชั้นจ่านายสิบหรือนายสิบและพลทหาร ซึ่งเป็นประจำการหรือปลดเป็นกองหนุนแล้วต้องระดมประจำการชั่วคราวก็ดี ตลอดทั้งนักเรียนทหารบกที่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของกองหรือกรมทหารใด ถ้าแต่งเครื่องแบบทหารบกไปคามถนนหนทางโดยสำพังกระทำความผิดเป็นคดีอาญาต่อหน้าตำรวจภูธร หรือต้องหาต้องสงสัยว่ากระทำความผิดต่อพระราชกำหนดกฎหมายอย่างไรก็ดี ถ้าไม่เป็นข้อจรรยาจรรยาโทษ เมื่อจับได้แล้วให้ตำรวจภูธรบอกให้ทหารผู้ต้องจับนั้นมายังที่ทำการตำรวจภูธรโดยดี ถ้าผู้ต้องจับขัดขืนจึงให้จับกุมด้วยมือพาตีความ

¹³ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.6 น.4.1/49 เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 6 กระทรวงนครบาล

ในปี พ.ศ.2463 ร.6 ทรงประกาศยกเลิกกรมยุทธนาธิการและทรงยกกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทรวงทหารเรือ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมขุนนครสวรรค์วรพินิจเป็นเสนาบดีกระทรวงทหารเรือ ใน พ.ศ.2474 ร.7มีพระบรมราชโองการให้รวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม ให้เสนาบดีกระทรวงกลาโหมมีอำนาจบังคับบัญชาข้าราชการทั้งฝ่ายทหารบกและทหารเรือ

2. เมื่อมาถึงที่ทำการตำรวจภูธร ถ้าเป็นทหารที่ได้แต่งเครื่องแบบอยู่ให้คุมขังไว้ในห้องอันเป็นที่ไม่เปิดเผย และห้ามมิให้บังคับให้เปลื้องเครื่องแบบทหารเป็นอันขาด ถ้าเป็นทหารที่ไม่ได้แต่งเครื่องแบบก็ให้คุมขังอย่างคนธรรมดา ให้นายตำรวจภูธรซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในทำการตำรวจภูธรนั้นรับแจ้งเหตุที่ทหารต้องจับโดยอาการอย่างใดอย่างหนึ่งไปยังผู้บังคับบัญชาการกองหรือกรมทหารที่ผู้นั้นสังกัดอยู่ หรือแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่ตั้งประจำอยู่ในตำบล จังหวัด และมณฑลนั้นให้ทราบโดยเร็วที่สุดที่จะแจ้งได้ ถ้าหากจะส่งตัวทหารผู้ต้องจับให้กรมการอำเภอได้ในวันนั้นไม่ทัน ก็ขอให้ผู้บังคับบัญชาการกอง, กรมทหาร หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารแต่งนายทหารหรือนายสิบมารับตัวทหารผู้ต้องจับไปควบคุมรักษาไว้

3. เมื่อผู้บังคับบัญชาการกองหรือกรมทหารแต่งนายทหารหรือนายสิบผู้ที่สมควรมารับตัวทหารผู้ต้องจับนั้น ก็ให้ลงนามในสัญญาารับตัวทหารผู้ต้องหาเป็นจำเลยตามแบบข้างท้ายคำสั่งนี้ สัญญานี้ต้องทำเป็น 2 ฉบับ ยัดไว้ ณ ที่ทำการตำรวจภูธร 1 ฉบับ มอบให้แก่นายทหาร หรือนายสิบที่มาจับตัวทหารผู้ต้องจับนั้น 1 ฉบับ ให้มีกำหนดโดยชัดเจนว่าจะต้องคุมทหารผู้ต้องหาไว้ช้านานเพียงไร นำตัวส่ง ณ ที่ใดและเวลาใดด้วยแล้วจึงมอบตัวทหารผู้ต้องหานี้ ต้องมีสิ่งสำคัญเป็นเครื่องหมายตามแต่จะกำหนดให้ตำรวจทราบว่าเป็นผู้ได้รับอำนาจจากผู้บังคับบัญชาการกอง หรือกรมทหารให้มารับตัว ไม่ใช่สุดแต่นายทหารหรือนายสิบคนใดมารับตัวแล้วต้องมอบให้

4. เมื่อตำรวจภูธรได้มอบตัวทหารผู้ต้องหาให้แก่นายทหาร หรือนายสิบผู้ที่มารับไปแล้วต้องเป็นหน้าที่ของกองหรือกรมทหารจัดการนำทหารผู้ต้องหาส่งตามกำหนดนัดของตำรวจภูธรเพื่อให้ได้ไปส่งให้กรมการอำเภอได้สวนและจัดการต่อไปตามระเบียบ ส่วนทหารที่มียศเหนือกว่าที่ได้กำหนดไว้นี้ให้ปฏิบัติอย่างข้าราชการชั้นสัญญาบัตร ทหารที่ปลดเป็นพนักงานกองหนุนหรือนอกราชการอยู่ตามภูมิลำเนาให้จัดการเช่นเดียวกันกับราษฎรสามัญทั่วไป

5. ห้ามมิให้ตำรวจภูธรรักษาการตามท้องที่จับกุมทหาร ซึ่งแต่งเครื่องแบบในเหตุเล็กน้อย เช่น เสพย์สุราเมาหรือเที่ยวเกะกะ ซึ่งมีไม่ใช่เป็นคดีอาญาสำคัญเป็นอันขาด ถ้าตำรวจภูธรได้เห็นหรือได้ทราบหรือสงสัยว่าจะมีเหตุ ก็ให้รับแจ้งความต่อนายตำรวจภูธรที่มีอำนาจเหนือ เมื่อนายตำรวจภูธรได้รับรายงานเช่นนั้นก็ให้รีบบอกไปยังผู้บังคับบัญชาทหารตามสังกัด หรือแจ้งแก่นายทหารผู้ใดที่อยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งพอจะว่ากล่าวบังคับบัญชาได้ให้ระงับเหตุนั้นเสียทันที

6. เมื่อมีการมหรสพอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งมีชนประชุมมากให้นายตำรวจ
 ภูธรแจ้งความไปยังเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารให้ทราบ ขอให้จัดสารวัตรทหารหรือเจ้าพนักงาน
 ทหารไปคอยระวังเหตุการณ์วิวาทระหว่างทหารกับราษฎรที่จะพึงบังเกิดขึ้น

7. ถ้าที่ทำการตรวจภูธรใดได้ทราบข่าวว่าทหารจะก่อการวิวาทก็ตามหรือก่อ
 การวิวาทอยู่ก่อนแล้วก็ตาม ถ้าหากมีตำรวจภูธรเกี่ยวข้องอยู่ในพวกวิวาทด้วย ห้ามมิให้ส่ง
 ตำรวจภูธรหนุนเพิ่มเติมไปยังที่วิวาทนั้นแม้แต่สักคนเดียว ให้รีบแจ้งเหตุไปยังเจ้าหน้าที่ฝ่าย
 ทหารโดยเร็ว และให้นายตำรวจภูธรหรือหัวหน้าที่เป็นผู้ใหญ่อยู่ ณ ที่ทำการตำรวจภูธรนั้น
 รีบไประวังเหตุแต่ผู้เดียว หรือถ้าจะมีนายตำรวจภูธรเพิ่มเติมไปด้วยอีกสักคน 1 หรือ 2 คน
 ก็ได้ ห้ามมิให้นำพวกไปมาก ๆ ดังเก่าถึงสิบคน เป็นอันขาดควรให้เจ้าพนักงานฝ่ายตำรวจ
 ภูธรปรองดองกับเจ้าพนักงานฝ่ายทหารช่วยกันระงับปราบปรามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ควร
 ถือพวกถือเหล่าว่าเป็นพวกเขาพวกเรา ต้องถือเอาประโยชน์แห่งราชการของพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวของเราเป็นประมาณ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เมื่อฝ่ายใดกระทำผิดก็ให้
 ระวังว่ากล่าวไปตามควร¹⁴

เนื่องจากในกรณีที่นายสิบพลทหารประจำการซึ่งไปต้องคดีอาญาทางศาล
 พลเรือน โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่นจับตัวส่งต่อศาลหรือโดยขอให้กรมกองทหารส่ง
 ตัวไป ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารไม่ได้ทราบเรื่องโดยตลอด ทำให้ทหารเหล่านั้นเมื่อพ้นโทษ
 หรือกรณีที่ศาลให้มิประกันมักจะมีโอกาสหนีราชการไม่กลับเข้ากรมกองอีก¹⁵ เพื่อป้องกัน
 มิให้ทหารหนีราชการเมื่อได้พ้นโทษหรือเมื่อศาลให้ประกันตัว กระทรวงกลาโหมจึงขอทำ
 ความตกลงกับกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบบังคับบัญชาฝ่ายปกครองท้องถิ่น ให้
 ออกคำสั่งให้ฝ่ายปกครองท้องถิ่นต้องแจ้งเหตุตั้งข้อความที่ตกลงกันคือ

¹⁴ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.6 น.4.1 เอกสารกรมราชเลขาธิการ รัชกาลที่ 4
 กระทรวงนครบาล

¹⁵ สำเนาหนังสือกระทรวงกลาโหมที่ 671/5159 ลงวันที่ 28 สิงหาคม
 พ.ศ.2471 เรื่อง นายสิบพลทหารประจำการต้องคดีอาญาทางศาลพลเรือน

ปี พ.ศ.2465 ร.6 ทรงเห็นว่าการปกครองท้องถิ่นนั้นแยกกันอยู่หลายกระทรวง
 คือพระนครอยู่ในหน้าที่ กระทรวงนครบาล แต่หัวเมืองอื่นอยู่ในหน้าที่ของกระทรวง
 มหาดไทยควรจะรวมหน้าที่การปกครองท้องถิ่นทั้งในกรุง และหัวเมืองไว้แห่งเดียวกัน ดังนั้น
 เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2465 จึงมีพระบรมโองการให้รวมกระทรวงนครบาลเข้ากับกระทรวง
 มหาดไทย

1. เมื่อจับตัวทหารประจำการซึ่งกระทำความผิดในคดีอาญา ถ้าคดีนั้นจะต้องฟ้องศาลพลเรือน ขอให้บอกไปยังผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารให้ทราบวันที่จับตัวผู้นั้นได้
2. ทหารประจำการซึ่งต้องคดีอาญาทางศาลพลเรือน โดยเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นจับตัวส่งต่อศาล หรือขอให้ฝ่ายทหารส่งตัวไปกักขัง ถ้าศาลสั่งขังไว้ระหว่างพิจารณาหรือให้มีประกันไป ขอให้บอกผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารทราบเรื่อง เมื่อคดีถึงที่สุดต้องรับโทษฐานใดมีกำหนดเท่าไร ตั้งแต่เมื่อใดกับเมื่อใด ก็ขอให้บอกให้ทราบอีกครั้งหนึ่งด้วย
3. การบอกเรื่องและคุมตัวส่งตามความในหมายเลข 1 - 2 นั้น ขอให้บอกและส่งตัวผู้บังคับบัญชากรมกองทหาร ซึ่งเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นจับตัวทหารผู้นั้นไป หรือผู้บังคับการฝ่ายทหารที่จังหวัดหรือมณฑลนั้น ๆ ถ้าในมณฑลนั้นไม่มีกรมกองทหารตั้งอยู่ ก็ให้บอกหรือส่งตัวต่อกรมกองทหารที่ใกล้เคียง ถ้าไม่มีกรมกองทหารที่ใกล้เคียง ก็ให้บอกหรือส่งตัวกระทรวงกลาโหม

ต่อมาในปี พ.ศ.2480 เพื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ กระทรวงกลาโหมจึงได้ทำความตกลงกับกระทรวงมหาดไทยขึ้นมาใหม่เป็นการยกเลิกข้อตกลงเดิมในปี พ.ศ.2471 โดยเพิ่มเติมรายละเอียดมากขึ้นกว่าเดิม ดังความที่ตกลงขึ้นใหม่ดังนี้

ข้อ 1 เมื่อจับตัวไว้ และจะฟ้องศาลพลเรือน ให้บอกไปยังผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารให้ทราบวันจับตัวพร้อมด้วยกรณีความผิด

ข้อ 2 ถ้าสอบสวนไม่มีหลักฐานพอที่จะฟ้องศาล ซึ่งต้องปล่อยตัวหรือให้มีประกันตัวไปก็ให้แจ้งแก่ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารให้ทราบด้วยแล้วแต่กรณี เพื่อผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารจะได้ทราบผลที่สุดของเรื่องนั้น ๆ ว่าจะยุติลงเพียงใด

ข้อ 3 ถ้าฟ้องศาลพลเรือน และศาลสั่งขังในระหว่างพิจารณาหรือให้มีการประกันตัวไป ให้แจ้งให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารทราบ ถ้าปล่อยก็ให้แจ้งแก่นายสิบพลทหารที่ต้องคดีนั้นไปรายงานต่อหน่วยทหารที่ตนสังกัด และแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารทราบเสียด้วยว่าปล่อยเพราะเหตุใด และเมื่อใดอีกด้วย

ข้อ 4 เมื่อศาลลงโทษ ก็ให้แจ้งแก่ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารทราบว่า ต้องโทษฐานใด มีกำหนดเท่าใด และนับตั้งแต่เมื่อใด

ข้อ 5 ก่อนที่จะปล่อยตัวไปในเมื่อได้รับโทษครบกำหนดแล้วหรือต้องขังหรือควบคุมพอกฎโทษให้แจ้งแก่นายสิบพลทหารนั้นไปรายงานต่อหน่วยทหารที่สังกัดอยู่ และเมื่อได้จัดการปล่อยตัวไปแล้ว

ข้อ 6 การแจ้งและจัดการตามความในข้อ 1 ถึง 5 นั้น ให้แจ้งต่อผู้บังคับบัญชากรมกองทหาร ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ไปรับตัวมา หรือแจ้งต่อผู้บังคับบัญชาการฝ่ายทหารในจังหวัดนั้น ๆ แล้วแต่กรณี ถ้าในจังหวัดนั้นไม่มีกรมกองทหารตั้งอยู่ ก็ให้แจ้งเรื่องต่อกรมกองทหารที่ใกล้เคียง ถ้าไม่มีกรมกองทหารที่ใกล้เคียง ก็ให้แจ้งต่อกระทรวงกลาโหม

ข้อ 7 เจ้าหน้าที่ที่จะปฏิบัติตามระเบียบนี้คือ ดังนี้

ก. ในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี

1. การแจ้งเหตุตามข้อ 1 และ ข้อ 2 นอกจากกรณีที่กล่าวไว้ในข้อ 9 ให้เป็นหน้าที่ของตำรวจนครบาล
2. การระงับเหตุและจัดการตามข้อ 3 และ ข้อ 4 ให้เป็นหน้าที่ของอัยการจัดการเฉพาะแจ้งให้ตัวไปรายงานต่อหน่วยทหารที่บังคับบัญชาอยู่ ส่วนการแจ้งเหตุยังผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารนั้น ให้อัยการผู้ว่าความเรื่องนั้น ๆ บอกให้ตำรวจนครบาล เจ้าของคดีทราบแล้วให้ตรวจนครบาลรับช่วงแจ้งเหตุต่อไปยังผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหาร

ข. ในเขตจังหวัดอื่น

1. การอำนวยความสะดวกอยู่กับกรมการอำเภอและอัยการ ในชั้นต้นที่จับตัวได้ นอกจากกรณีที่กล่าวไว้ในข้อ 9 ให้เป็นหน้าที่คณะกรรมการอำเภอเป็นผู้แจ้งเหตุตามความในข้อ 1 และข้อ 2
2. การดำเนินการตามความในข้อ 3 และข้อ 4 ให้เป็นหน้าที่ของอัยการผู้ว่าคดีบอกให้นายสินพลทหารไปรายงานตนต่อหน่วยทหารที่ตนสังกัดอยู่เท่านั้น ส่วนการแจ้งเหตุให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารทราบนั้น ให้อัยการบันทึกเสนอข้าหลวงประจำจังหวัดแล้วให้ข้าหลวงประจำจังหวัดส่งสัสดีจังหวัดแจ้งต่อผู้บัญชาฝ่ายทหาร ถ้าหากที่ใดไม่มีสัสดีก็ขอให้ข้าหลวงประจำจังหวัดส่งมหาดไทยจัดการแจ้งเหตุผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหาร ถ้าหากเป็นทิศที่ตั้งศาลแขวงหรือศาลจังหวัดประจำอำเภอ ให้คณะกรรมการอำเภอรับช่วงแจ้งเหตุต่อผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารต่อไป

ข้อ 8 การจัดการและแจ้งเหตุตามข้อ 5 ให้ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้ดำเนินการ แต่ถ้ามีการปล่อยตัวที่ศาล ให้เป็นหน้าที่พนักงานอัยการดำเนินการ เว้นแต่การแจ้งเหตุให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหารทราบ ให้พนักงานอัยการปฏิบัติตามข้อ 7.ก.2 และข้อ 7บ.2

ข้อ 9 ข้อพิเศษบางเรื่องที่กองตำรวจสันติบาลทำการจับกุม สอบสวนเอง แล้วส่งอัยการฟ้องศาลโดยตรง มิให้ส่งเรื่องให้ตำรวจนครบาล หรือคณะกรรมการอำเภอเจ้าของท้องที่ทำการสอบสวนในคดีเช่นที่ว่าการจัดการแจ้งเหตุตามข้อ 1.2 ให้ตำรวจสันติบาลเป็นผู้ดำเนินการ

ข้อ 10 คดีใดที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้ว แต่ไม่ต้องส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาดำเนินการฟ้องยังศาล เช่น คดีกระทำผิด พ.ร.บ.จัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2476 ซึ่งต้องจัดการตาม ม.4 เป็นต้น ในจังหวัดพระนคร ธนบุรี เป็นหน้าที่กรมตำรวจจังหวัดอื่น ๆ เป็นหน้าที่คณะกรรมการจังหวัดเพื่อถือปฏิบัติการแจ้งเหตุตามระเบียบ

เนื่องจากในข้อตกลงที่ผ่าน ๆ มาเป็นการตกลงเกี่ยวกับพลทหารและนายสิบทหารเป็นส่วนใหญ่มิได้รวมไปถึงนายทหารชั้นสัญญาบัตรด้วย ในปี พ.ศ.2478 กระทรวงกลาโหมได้มีหนังสือที่ 8603/2478 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2474 ถึงกระทรวงมหาดไทยต้องการให้กระทรวงมหาดไทยแจ้งเหตุโดยด่วนในกรณีที่นายทหารสัญญาบัตรประจำการหรือข้าราชการกลาโหมชั้นสัญญาบัตรประจำการต้องหาคดีอาญา กระทรวงมหาดไทยยอมปฏิบัติตามที่กระทรวงกลาโหมขอมา โดยมีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นคดีเล็กน้อยเป็นคดีอาญาหุโทษหรือที่มีแต่โทษปรับสถานเดียว ที่นายทหารสัญญาบัตรสามารถใช้ตำแหน่งประกันตัวเองได้หรือให้ผู้อื่นประกันให้ไม่ต้องแจ้งให้ฝ่ายทหารทราบ กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีหนังสือถึงคณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดให้รีบแจ้งให้กระทรวงมหาดไทยทราบโดยด่วน เมื่อมีกรณีที่นายทหารสัญญาบัตรประจำการหรือข้าราชการกลาโหมชั้นสัญญาบัตรประจำการต้องหาคดีอาญาเพื่อที่กระทรวงมหาดไทยจะได้แจ้งเหตุให้กระทรวงกลาโหมทราบต่อไป เว้นแต่คดีเล็กน้อยดังต่อไปนี้ไม่ต้องแจ้ง¹⁶

1. คดีลหุโทษที่ไม่ถึงกับต้องถูกลงโทษจำคุก หรือปรับตามคำพิพากษาของศาล
2. คดีที่เสร็จสิ้นกันได้นอกศาล เช่น เสร็จสิ้นลงโดยการเปรียบเทียบชั้นตำรวจหรืออำเภอ เป็นต้น แต่ถ้าคดีเช่นว่านี้เป็นเรื่องเกี่ยวแก่กระทำให้เสื่อมเสียศีลธรรมอันดี หรือทำให้เสื่อมเสียมารยาทเกียรติศักดิ์ของทหาร เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งเป็นคดีส่วนตัว และผลตกลงกันเองกับเจ้าทุกข์ได้ หรือมีพฤติการณ์ในทางพาลเสเพล แม้ถึงจะเป็นคดีเล็กน้อยเพียงชั้นลหุโทษ หรือเสร็จสิ้นกันได้ภายนอกศาลก็ตาม ก็ให้แจ้งให้กระทรวงทหารด้วย

¹⁶ หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ 212/2478 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2478 เรื่องให้แจ้งเหตุที่ข้าราชการกระทรวงกลาโหมต้องหาในคดีอาญา

ต่อมาในปี 2482 เพื่อเป็นการรวบรวมวางระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการแจ้งเหตุการรับตัวทหารเสียใหม่ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ กระทรวงกลาโหมจึงได้ทำความตกลงโดยตรงกับกรมตำรวจเพื่อกำหนดข้อปฏิบัติร่วมกันตามความที่ได้ตกลงกันดังนี้

1. การแจ้งเหตุทหารกองประจำการหรือทหารประจำการถูกกล่าวหาในคดีอาญาถ้าเป็น
 - ก. ทหารบกให้แจ้งไปยังผู้บังคับการมณฑลทหารบกที่ 1
 - ข. ทหารเรือให้แจ้งไปยังผู้บัญชาการทหารเรือที่กองบังคับการกองทัพเรือ
 - ค. ทหารอากาศให้แจ้งไปยังผู้บัญชาการทหารอากาศ ที่กองบังคับการกองทัพอากาศ
 - ง. ไม่ว่าทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศให้แจ้งไปยังผู้บังคับการจังหวัดทหารบกกรุงเทพที่กองบังคับการจังหวัดทหารบกกรุงเทพด้วย
2. การแจ้งให้มารับตัวทหารกองประจำการหรือทหารประจำการที่ถูกจับกุมต้องหาในคดีอาญา
 - ก. ทหารบกให้แจ้งไปยังหน่วยงานกองพันหรือกรมกองที่ผู้ต้องหาสังกัดอยู่
 - ข. ทหารเรือให้แจ้งไปยังกองบังคับการกองทัพเรือ
 - ค. ทหารอากาศให้แจ้งไปยังมณฑลทหารบกที่ 1 เว้นแต่เหตุเกิดในท้องที่สถานีตำรวจนครบาลบางเขน หรือสถานีตำรวจนครบาลกุบแดงให้แจ้งไปยังกองบังคับการกองทัพอากาศ
3. การแจ้งเหตุในกรณีข้อ 1 และข้อ 2 นั้น ให้หมายความเฉพาะในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรี ส่วนการแจ้งเหตุและแจ้งให้รับตัวผู้ต้องหาออกจากเขตดังกล่าวมาแล้วคงปฏิบัติไปตามระเบียบเดิม
4. การให้นายทหารไปนั่งฟังการสอบสวน
 - ก. ถ้าทหารเป็นผู้กล่าวหาไม่ต้องให้ทหารไปนั่งฟังการสอบสวนเว้นแต่บางกรณี เช่น ทหารถูกทำร้าย หรือกรณีผู้บังคับบัญชาทหารเห็นสมควรให้จัดนายทหารไปนั่งฟังการสอบสวน

ข. ถ้าทหารเป็นผู้ต้องหา แล้วแต่ผู้บังคับบัญชาทหารจะพิจารณาเห็นเป็นการสมควรจัดนายทหารไปนั่งฟังในการสอบสวนเป็นเรื่อง ๆ ไป¹⁷

เหตุที่ให้เพิ่มในส่วนที่เกี่ยวกับการให้นายทหารไปร่วมฟังการสอบสวนก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทหารในกรณีที่เป็นผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา ต้องการให้การสอบสวนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และให้ผู้บังคับบัญชาทหารได้ทราบข้อเท็จจริงที่แน่นอนตามสำนวนเป็นการป้องกันการกล่าวเท็จของทหารผู้ต้องหาต่อผู้บังคับบัญชาทหาร ซึ่งทำให้เกิดการเข้าใจผิดกันได้

เนื่องจากข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย หรือ กรมตำรวจเกี่ยวกับทหารเป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาได้เริ่มตกลงปฏิบัติกันมาตั้งแต่ พ.ศ.2448 (ร.ศ.124) และได้แก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงในข้อปลีกย่อยกันเรื่อยมา บางกรณีก็ทำความตกลงกับกระทรวงมหาดไทย บางกรณีก็ทำความตกลงกับกรมตำรวจโดยตรง เป็นการสับสั่นยากแก่ผู้ปฏิบัติ กระทรวงกลาโหมจึงมีความคิดที่จะทำข้อตกลงขึ้นมาใหม่ โดยมีการนัดประชุมผู้แทนกองทัพบก กองทัพอากาศ กรมพระธรรมนูญ และกรมเสนาบดี เพื่อปรึกษาหารือในการทำข้อตกลงกับกระทรวงมหาดไทย โดยในการประชุมครั้งนั้นได้ข้อสรุป 3 ข้อ ที่จะนำไปทำความตกลงกับกระทรวงมหาดไทยในเรื่องที่ทหารเป็นผู้กล่าวหาหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา คือ

1. เรื่องการแจ้งเหตุทหารถูกจับกุมและการรับตัว
2. การควบคุมตัวทหารที่ถูกจับ
3. การให้นายทหารไปนั่งฟังการสอบสวน¹⁸

แต่จากหลักฐานที่มีอยู่ทั้งของกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทยไม่ปรากฏว่า ได้มีการแก้ไขหรือทำข้อตกลงขึ้นมาใหม่ แต่อย่างไรในช่วงปี 2490 - 2498 ยังคงใช้ข้อตกลงที่มีมาแต่เดิม จนกระทั่งในปี 2498 จึงมีการทำข้อตกลงขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ใช้กันจนมาถึงปัจจุบัน

สำหรับข้อตกลงที่เกี่ยวกับการปฏิบัติและประสานงานในกรณีที่ทหารเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในความผิดอาญาในปัจจุบัน คือ ข้อตกลงเป็น พ.ศ.2498

¹⁷ สำเนาข้อบังคับกรมตำรวจที่ 48/2482 เรื่อง การแจ้งเหตุเกี่ยวกับทหารเป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2482.

¹⁸ บันทึกการประชุม เรื่องที่เกี่ยวกับทหารประจำการเป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา ณ ห้องประชุมสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม 28 มีนาคม พ.ศ.2490.

ข้อตกลงฉบับนี้เกิดขึ้นมาในช่วงที่ถือได้ว่ามีผลกระทบกระเทือนกันระหว่างฝ่ายทหารกับตำรวจที่รุนแรงที่สุด เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างมีผู้นำที่แข่งกันสร้างอำนาจเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศ กล่าวคือ ฝ่ายทหารก็มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกอยู่ในขณะนั้น ฝ่ายตำรวจก็มีนายพลตำรวจเผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ทั้งพลตำรวจเอกเผ่าและจอมพลสฤษดิ์ต่างก็แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันทุกด้าน จึงทำให้มีปะทะกันบ่อยครั้งระหว่างทหารกับตำรวจ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี และขณะเดียวกันก็เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในขณะนั้น จะคอยเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยอยู่ตลอดเวลา โดยเน้นผลประโยชน์ของชาติ และความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมกับคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายตัว¹⁹ ข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทยจึงเกิดขึ้นอีกครั้งโดยเป็นการรวบรวมเนื้อหาทั้งหมดที่เคยตกลงกันไว้มารวมกันเป็นข้อตกลงอันเดียวกันใช้เป็นระเบียบปฏิบัติอันเดียวกันทั้งสองฝ่าย เพื่อใช้ป้องกันมิให้เกิดเหตุร้ายอันจะเป็นการบั่นทอนความสามัคคีในระหว่างกันและกันระหว่างทหารกับพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ ซึ่งข้อตกลงฉบับนี้ก็ใช้ปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมา มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้เหมาะสม และสะดวกแก่การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ 2 ครั้ง คือในปี พ.ศ.2507 กับปี พ.ศ.2518 จากนั้นก็ไม่มีมีการแก้ไขกันอีกรวมระยะเวลาการปฏิบัติตามข้อตกลงฉบับนี้จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 43 ปีมาแล้ว

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าตั้งแต่ พ.ศ.2448 ถึงปัจจุบัน ข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การปฏิบัติและประสานงานในกรณีที่ทหารเป็นผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาในความผิดอาญา มีขึ้นเพื่อป้องกันมิให้ทหารวิวาทกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ถ้าเป็นในอดีตก็ระหว่างทหารกับพลตระเวน โดยที่เรื่องใดเห็นว่าจะเป็มูลเหตุให้เกิดการวิวาทกันก็มาทำความตกลงกันไว้ อย่างข้อตกลงครั้งแรกเนื่องจากในสมัยนั้นสาเหตุที่วิวาทกันส่วนใหญ่ก็เนื่องมาจากพลตระเวนจับทหารแล้วนำตัวไปควบคุมทำให้ทหารไม่พอใจ จึงกำหนดให้ฝ่ายทหารมารับตัวไปควบคุมเอง ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไปก็เกิดเหตุการณ์ที่ทหารผู้ต้องหาบอกรับผิดกล่าวกับผู้บังคับบัญชาว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวน ทำให้ผู้บังคับบัญชาทหารไม่พอใจฝ่ายตำรวจ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงกำหนดให้นายทหารไปร่วมฟังการสอบสวนด้วย จนมาถึงข้อตกลงฉบับปัจจุบันจึงได้รวบรวมแนวทางการแก้ไขปัญหาที่อาจก่อให้เกิดการวิวาทไว้ทั้งหมด ตั้งแต่การจับ การควบคุม การตรวจค้น และการสอบสวน ตลอดจนการหาทางประสานความสามัคคีระหว่างทหารกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ

¹⁹ลิขิต ธีรเวคิน, วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2535 : หน้า 131.